

наукових знань (як засобів практичної діяльності людини), моделювання різних варіантів їх застосування тощо.

Як свідчать результати педагогічної науки й практики, сучасна освіта має орієнтуватися на широку міждисциплінарну підготовку учнів – формування ефективних механізмів комунікативної і міжкультурної взаємодії (в епоху глобалізації будь-який вид діяльності стає проміжним); фундаменталізацію змісту освіти, яка подолає суперечність між обсягом знань, що постійно зростає, та обмеженим терміном шкільного навчання і яка сприятиме формуванню теоретичного й системного мислення у процесі конструювання змісту освіти.

Фундаментальна освіта як інструмент наукової компетентності має бути зорієнтована на створення глибинних істотних зв'язків між явищами і процесами навколишнього світу. Головними завданнями фундаменталізації змісту освіти є забезпечення оптимальних умов для розвитку гнучкого й багатогранного наукового мислення, різних способів сприйняття реальної дійсності, формування внутрішньої потреби в саморозвитку й самовдосконаленні упродовж життя.

Особливості реалізації системи факультативного навчання в основній школі

В. І. Кизенко, канд. пед. наук

Серед ефективних шляхів подолання уніфікованості педагогічного процесу чільне місце належить диференціації навчання з огляду на його зміст, форми і методи. Нині особливо актуалізуються ті форми диференціації, які створюють передумови для активізації самостійної діяльності школярів щодо здобування й застосування знань, формування й розвитку пізнавальних інтересів, а також сприяють реалізації творчого потенціалу особистості. З огляду на це, значні можливості мають факультативи. Найважливішою умовою підвищення ефективності цих занять є спеціальна підготовча робота з організації факультативів, що допомагає учням в усвідомленому виборі того чи іншого курсу.

Факультативний курс учні обирають відповідно до своїх інтересів, утім турботи учителя від цього аж ніяк не зменшуються. Навпаки, це покладає на нього ще більшу відповідальність. Зазвичай, обравши той чи інший факультативний курс, що реалізується за умов звичайного педагогічного процесу у масових середніх загальноосвітніх школах, а також у загальноосвітніх навчальних закладах інших типів, учні пов'язують з ними свої надії. Часто трапляються випадки, коли після одного-двох занять деякі з них припиняють відвідувати факультативні заняття, бо не підтвердились їхні очікування. Тож щоб цього не сталося, слід завчасно ознайомити школярів зі змістом факультативних курсів, їх цілями і завданнями.

Упровадження факультативної пропедевтики як обов'язкової умови є ефективним засобом підвищення навчальних досягнень учнів, де саме рівень пропедевтичної роботи визначає ступінь стійкості факультативної групи і задоволення інтересів і потреб учнів, які відвідують факультативні заняття з тієї чи іншої теми. Щоб мати можливість повністю розкрити для учнів сутність змісту, цілі й найважливіші завдання кожного факультативного курсу, ми розробили таку систему заходів: а) пропедевтика факультативних занять через позакласну роботу; б) пропаганда конкретного факультативного курсу через учнівську конференцію, стінгазету; в) масова пропаганда факультативних курсів, що пропонують учительські колективи учням через загальношкільні батьківські збори і спеціальні оголошення.

Результати формувального експерименту свідчать про те, що організоване на схарактеризованих засадах факультативне навчання сприяє загальному розвитку учнів основної школи, створює сприятливі умови для їхнього самовизначення. Проте додаткового часу, відведеного для факультативів, недостатньо. Це є однією з причин незначних зрушень у практичному розв'язанні проблеми факультативного навчання. Загалом ефективність факультативних занять суттєво залежить від рівня методичної підготовки вчителя до їх організації і проведення. Необхідною умовою високого рівня підготовки є усвідомлення сучасних вимог до факультативних занять з огляду на загальні вимоги до організації

уроку як такого, творчу реалізацію з урахуванням специфіки занять за інтересами учнів.

Дидактичні умови застосування методів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів основної школи в умовах диференціації навчання

С. П. Бондар, канд. пед. наук

З метою визначення рівнів сформованості пізнавальної активності школярів застосовувався компонентно-діяльнісний підхід. Були виокремлені такі структурні компоненти, як мотиваційний, змістово-процесуальний, емоційно-вольовий та контрольньо-оцінний, що дало можливість охарактеризувати три рівні пізнавальної активності учнів: низький (репродуктивна активність), середній (пошуково-виконавська активність) і високий (творча активність).

Для поділу учнів на типологічні групи було обрано критерій – навчальні можливості учнів. Проаналізувавши найчастіше застосовувані компоненти навчальних можливостей учнів у працях вчених О. І. Бугайова, О. О. Бударного, В. К. Буряк, Ю. З. Гільбуха, П. П. Сікорського, І. М. Чередова, О. Г. Ярошенко, ми вирізнили такі елементи: здатність до навчання, навченість, працездатність.

З урахуванням двох критеріїв – пізнавальної активності та навчальних можливостей учнів було поділено на три групи. Учні I групи засвоювали і застосовували навчальний матеріал підвищеного рівня складності, учні II групи – обов'язковий, III – полегшений.

Експериментальне навчання будувалося на застосуванні активних та інтерактивних методів навчання та навчальних завданнях, які пропонувались учням відповідно до виокремлених груп. Завдання диференціювалися: *за ступенем складності* (завдання на виконання роботи репродуктивного і творчого характеру, різного рівня узагальнення, висновків тощо); *за ступенем самостійності* (завдання однакової складнос-